

EKONOMİK, SOSYAL VE KÜLTÜREL HAKLARA İLİŞKİN ULUSLARARASI SÖZLEŞME

Mevzuat No

4867

Kabul Tarihi

04.06.2003

Resmi Gazete No

25142

Resmi Gazete Tarihi

18.06.2003

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun

MADDE 1 - Birleşmiş Milletler tarafından 16 Aralık 1966 tarihinde imzaya açılan ve Türkiye Cumhuriyeti adına 15 Ağustos 2000 tarihinde New York'ta imzalanan Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin, beyanlar ve çekince ile onaylanması uygun bulunmuştur.

MADDE 2 - Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3 - Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin Onaylanması Hakkında Karar

Mevzuat No

2003/5923

Kabul Tarihi

10.07.2003

Resmi Gazete No

25196

Resmi Gazete Tarihi

11.08.2003

Türkiye Cumhuriyeti adına 15 Ağustos 2000 tarihinde New York'da imzalanan ve 4/6/2003 tarihli ve 4867 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan ekli Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin ilişik beyanlar ve çekince ile onaylanması; Dışişleri Bakanlığının 25/6/2003 tarihli ve AKGY/256127 sayılı yazısı üzerine, 31/5/1963 tarihli ve 244 sayılı Kanunun 3 üncü maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 10/7/2003 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Sözleşmenin

Adı: Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme

Türü: ÇT-BM İHYK (UN-HCHR), İnsan Hakları, Ekonomik Haklar, Sosyal Haklar, Kültürel Haklar

Kabul Tarihi ve Yeri: 16.12.1966, New York

Yürürlüğe Giriş Tarihi: 03.01.1976

Geçerli Dili: Çince, Fransızca, İngilizce, İspanyolca ve Rusça

Depositer: Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri

Türkiye'nin

İmza Tarihi: 15.08.2000

Onay Şekli: Onay Kanunu ve Bakanlar Kurulu Kararı

İhtirazi Kaydı/Beyanı:

ÇEKİNCE

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin 13 üncü Maddesiyle ilgili olarak konun çekincenin metni

"Türkiye Cumhuriyeti, Sözleşmenin 13 üncü Maddesinin 3 ve 4 üncü Paragrafları hükümlerini, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 3, 14 ve 42 nci Maddelerindeki hükümler çerçevesinde uygulama hakkını saklı tutar."

Text of the Reservation of the Republic of Turkey upon ratification of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights

"The Republic of Turkey reserves the right to interpret and apply the provisions of the paragraph 3 and 4 of the Article 13 of the Covenant on Economic, Social and Cultural Rights in accordance to the provisions under the Article 3, 14 and 42 of the Constitution of the Republic of Turkey."

BİRİNCİ BEYAN

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin onayı sırasında Türkiye Cumhuriyeti tarafından yapılan beyanın metni

"Türkiye Cumhuriyeti bu Sözleşmeden doğan yükümlülüklerini, BM Yasası (Charter) (özellikle 1 ve 2inci Maddeler) çerçevesindeki yükümlülüklerine uygun olarak yerine getireceğini beyan eder."

Text of the declaration made by the Republic of Turkey upon ratification of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights

"The Republic of Turkey declares that it will implement its obligations under the Covenant in accordance to the obligations under the Charter of the United Nations (especially Article 1 and 2 hereof)."

İKİNCİ BEYAN

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin onayı sırasında Türkiye Cumhuriyeti tarafından yapılan beyanın metni

"Türkiye Cumhuriyeti, bu Sözleşmenin hükümlerinin yalnızca diplomatik ilişkisi bulunan Taraf Devletlere karşı uygulanacağını beyan eder."

Text of the declaration made by the Republic of Turkey upon ratification of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights

"The Republic of Turkey declares that it will implement the provisions of this Covenant only to the States with which it has diplomatic relations."

ÜÇÜNCÜ BEYAN

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin onayı sırasında Türkiye Cumhuriyeti tarafından yapılan beyanın metni

Türkiye Cumhuriyeti, bu Sözleşmenin ancak Türkiye Cumhuriyetinin yasal ve idari düzeninin yürürlükle olduğu ülkesel sınırlar itibarıyla onaylamış bulunduğunu beyan eder.

Text of the Declaration made by the Republic of Turkey upon ratification of International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights

"The Republic of Turkey declares that this Convention is ratified exclusively with regard to the national territory where the Constitutional and the legal and administrative order of the Republic of Turkey are applied.

GEREKÇE -

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, BM Genel Kurulunun 2200 A (XXI) sayılı kararı uyarınca 16 Aralık 1966 tarihinde imzaya açılmıştır. Sözleşme, 35 ülkenin onay belgelerini BM Genel Sekreterine tevdi etmesi üzerine 3 Ocak 1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ülkemiz Sözleşmeyi 15 Ağustos 2000 tarihinde imzalamıştır.

Sözleşmeye, BM üyesi olan 191 ülkeden 145'i taraf olmuştur. Bu 145 ülkeye, tüm AB üyesi ülkeler ile Türkiye'nin dışındaki tüm AB aday ülkeler ve tüm Avrupa Konseyi üyesi ülkeler dahildir.

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, BM bünyesinde oluşturulan altı temel insan hakları sözleşmesinden biridir. Diğerleri ülkemizin taraf olduğu İşkence veya Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve ülkemizin imzaladığı ancak onaylamadığı Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmedir.

Son yıllarda insan haklarıyla ilgili konuların ülkemizin yasal çalışmaları içinde büyük bir önem kazanmış olması ışığında, uluslararası insan hakları sistemi içinde özel öneme sahip olan, ancak, bugüne kadar taraf olmadığımız temel sözleşmelere katılarak, bu konudaki yasal çerçeveyi tamamlama yönündeki çalışmalar hızlandırılmıştır. Bu çerçevede, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmeye ülkemizce taraf olunması, insan hakları konularına öncelik veren Hükümetimizin bu alanda aldığı kapsamlı önlemlerin yeni bir adımını oluşturacaktır.

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmeye taraf olmamız konusu da bu çerçevede değerlendirilmelidir. Nitekim, 19 Mart 2001 tarih ve 2001/2129 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına ekli, "Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı"nın "Siyasî Kriterler" başlığı altında, anılan Sözleşmeye taraf olunması orta vadeli hedefler arasında yer almaktadır.

KOMİSYON RAPORLARI -

SAĞLIK AİLE ÇALIŞMA VE SOSYAL İŞLER KOMİSYONU RAPORU

Türkiye Büyük Millet Meclisi Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu

24.2.2003

Esas No: 1/434

Karar No: 7

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Dışişleri Bakanlığınca hazırlanarak, Bakanlar Kurulunca Başkanlığınıza sunulan "Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun

Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı” Başkanlığınızca 23.1.2003 tarihinde Tali Komisyon olarak Komisyonumuza, Esas Komisyon olarak Dışışleri Komisyonuna havale edilmiştir.

Komisyonumuz 20.2.2003 tarih ve 5 inci birleşiminde Dışışleri, Sağlık ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlıkları ile Denizcilik Müsteşarlığı temsilcilerinin de katılımlarıyla tasarıyı inceleyip görüşmüştür.

Tasarı ile; Birleşmiş Milletler tarafından 16 Aralık 1996 tarihinde imzaya açılan ve Türkiye Cumhuriyeti adına 15 Ağustos 2000 tarihinde New York'ta imzalanan Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin beyanlar ve çekince ile onaylanması uygun bulunmaktadır.

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, BM bünyesinde oluşturulan altı temel insan hakları sözleşmesinden biridir. Uluslararası insan hakları sistemi içinde özel öneme sahip olan, ancak bugüne kadar taraf olmadığımız temel sözleşmelere katılarak, bu konudaki yasal çerçeveyi tamamlama yönündeki çalışmalar ışığında söz konusu sözleşmeye taraf olunmuş ve bu konu tasarı gerekçesinde de belirtilmiştir.

Bununla birlikte tasarının komisyonumuzda görüşülmesi sırasında bazı milletvekillerimiz sözleşme ile ilgili bazı görüşler ileri sürmüşlerdir. Bu anlamda üyelerimiz “sözleşme”nin beyanlar ve çekince ile değil de tamamıyla onaylanmasının uygun olduğunu belirtmişlerdir.

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin 13 üncü maddesine ilişkin olarak ülkemiz “Türkiye Cumhuriyeti, Sözleşmenin 13 üncü maddesinin (3) ve (4) üncü paragrafları hükümlerini, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 3, 14 ve 42 nci maddelerindeki hükümler çerçevesinde uygulama hakkını saklı tuttuğu” çekincesini koymuştur. Ancak üyelerimiz bu çekincenin kaldırılmasının sözleşmenin amacı doğrultusunda daha gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Yapılan tartışmaların ardından Komisyonumuz bu durumun esas komisyon olan Dışışleri Komisyonunun dikkatine sunulmasına karar vermiştir.

Bu görüş ve düşüncelerle Tasarı ile gerekçesi Komisyonumuzca uygun bulunarak maddelerine geçilmiştir.

Tasarının 1 inci maddesi ile yürürlüğe ilişkin 2 ve yürütmeye ilişkin 3 üncü maddeleri Komisyonumuzca benimsenerek aynen kabul edilmiştir.

Raporumuz, Dışışleri Komisyonuna havale edilmek üzere, saygıyla arz olunur.

(üyeler)

Başkan, Mahfuz Güler, Bingöl

Sözcü, Remziye Öztoprak, Ankara

Kâtip, Bayram Özçelik, Burdur

Üye, Muzaffer R. Kurtulmuşoğlu, Ankara

Üye, Şerif Birinç, Bursa

Üye, İrfan Rıza Yazıcıoğlu, Diyarbakır

Üye, Sabri Varan, Gümüşhane

Üye, Lokman Ayva, İstanbul

Üye, Nükhet Hotar, İzmir

Üye, Enver Öktem, İzmir
Üye, Nevzat Doğan, Kocaeli
Üye, Hüseyin Tanrıverdi, Manisa
Üye, Mahmut Duyan, Mardin
Üye, Hüseyin Güler, Mersin
Üye, Ali Arslan, Muğla
Üye, Medeni Yılmaz, Muş
Üye, Feramus Şahin, Tokat
Üye, Cevdet Erdöl, Trabzon
Üye, Nurettin Sözen, Sivas

DIŞİŞLERİ KOMİSYONU RAPORU

Türkiye Büyük Millet Meclisi Dışişleri Komisyonu

29.5.2003

Esas No: 1/434

Karar No: 64

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı Komisyonumuzun 22 Mayıs 2003 tarihli 10 uncu ve 27 Mayıs 2003 tarihli 11 inci toplantılarında Dışişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı temsilcileri ile Genel Kurmay Başkanlığı yetkililerinin katılmalarıyla görüşülmüştür.

Tasarı ile; BM bünyesinde oluşturulan altı temel insan hakları sözleşmesinden biri olan, 23 Mart 1976 tarihinde yürürlüğe girmiş bulunan, Ülkemiz tarafından 15 Ağustos 2000 tarihinde imzalanan Sözleşmenin 3 beyan ve bir çekince ile onaylanması uygun bulunmaktadır.

Komisyonumuzca; Sözleşme ve buna bağlı olarak beyanlar ile çekince üzerinde yapılan görüşmelerde; Genel Kurmay Başkanlığı temsilcilerinin 1. Beyanı kuvvetlendirerek "Sözleşme hükümlerinin BM'nin amaç ve ilkeleri bağlamında, ulusal birlik ve bütünlüğe aykırı yorumlanamayacağı" şeklinde bir ibare eklenmesi önerisine, Dışişleri Bakanlığı temsilcileri, bunun, malûmun tekrarı olacağı, hatta muhtemel itirazlara meydan verebileceği düşüncesi ile katılmadıklarını belirtmişlerdir.

Komisyonumuz üyelerinin çoğunluğu bu fikre katılmakla birlikte, uzun süre terörle mücadele etmiş bir kurumun kaygılarını anlayışla karşıladıklarını ifade etmişlerdir.

Ancak Uluslararası insan hakları sistemi içinde özel öneme sahip temel sözleşmelere taraf olma sürecinin hızlandığı bir dönemde, Türkiye'nin teröre karşı yürüttüğü mücadelede başarı sağladığı, adı geçen Sözleşmeye nisbetle, zamanında getirdiği ilerlemeleri hesaba katan, çok daha ileri ölçüdeki taahhütleri ve onların müeyyidelerini içine alan anlaşmaları imzalamış olduğu keyfiyetini de göz önüne alarak ve anılan Sözleşmenin 5 inci maddesi ile yine bu Sözleşmeye konmuş bulunan beyanın ihtiyacı karşıladığı düşünülerek, Komisyonumuzca, Tasarının, aynen kabulüne karar verilmiştir.

Sözleşmenin insan hakları alanındaki önemi ve "Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı" nın, orta vadeli hedefleri arasında yer aldığı

dikkate alınarak Komisyonumuzca, Tasarının, İÇTüzüğü'nün 52 nci maddesine göre öncelikle görüşülmesine karar verilmiştir.

Raporumuz Genel Kurulun onayına sunulmak üzere Başkanlığa saygı ile arz olunur.

(Üyeler)

Başkan, Mehmet Dülger, Antalya

Başkanvekili, Emin Şirin, İstanbul (Çekincem var)

Sözcü, Eyyüp Sanay, Ankara

Üye, Nur Doğan Topaloğlu, Ankara

Üye, Mehmet Güner, Bolu

Üye, V. Haşim Oral, Denizli, (Çekincem vardır)

Üye, M. İhsan Arslan, Diyarbakır

Üye, Abdülbaki Türkoğlu, Elazığ

Üye, Halil Akyüz, İstanbul

Üye, Mehmet B. Denizolgun, İstanbul

Üye, Şükrü Mustafa Elekdağ, İstanbul (Çekincem ilişiktedir)

Üye, Fikret Ünlü, Karaman

Üye, Nihat Eri, Mardin

Üye, Süleyman Gündüz, Sakarya

DIŞİŞLERİ KOMİSYONU BAŞKANLIĞINA

27.5.2003 tarihli toplantımızda kabul edilen Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (1/589) ile Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara Ait BM Sözleşmesine (1/434) konulması kararlaştırılan 1 numaralı beyana (T.C. Hükümeti işbu sözleşmeden doğan yükümlülüklerini BM Yasasının 1 inci ve 2 nci maddeleri çerçevesindeki yükümlülüklerine uygun olarak yerine getireceği), bu anlaşmanın hiçbir şekilde 1.1. maddesinde zikredilen "halklar kendi kaderlerini tayin etme haklarına sahiptir" ibaresindeki "halklar" teriminin bir "self determination" iddiasına yol açamayacağı hususunda bir beyanın eklenmesi ve tasarının 1 inci maddesinde belirtilen beyanın genişletilmesi gerekirdi.

Hürmetlerimizle.

27.05.2003

Emin Şirin, İstanbul

Haşim Oral, Denizli

DIŞİŞLERİ KOMİSYONU BAŞKANLIĞINA

BM Medenî ve Siyasî Haklar Sözleşmesi ile Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin BM Sözleşmesinin, birinci maddelerindeki "Bütün halklar kendi siyasal statülerini özgürce kararlaştırırlar" ifadesine ilişkin çekincenin, Dışişleri ve Genel Kurmay uzmanlarınca üzerinde uzlaşacakları bir formül ile saptanmasının isabetine inandığımızdan söz konusu sözleşmeleri çekince ile kabul etmiş bulunuyoruz.

27.5.2003

Şükrü Mustafa Elekdağ, İstanbul

Haşim Oral, Denizli

DİBACE -

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme 16 Aralık 1966 tarihli, 2200A (XXI) sayılı Genel Kurul kararıyla kabul edilmiş ve imza, onay ve katılmaya açılmıştır. 27 inci madde uyarınca, 3 Ocak 1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Bu Sözleşmeye Taraf Devletler,

Birleşmiş Milletler Şartı'nda ilan edilmiş ilkelere uygun olarak, insanlık ailesinin tüm mensuplarının doğuştan sahip oldukları onurun ve eşit ve devredilmez haklarının tanınmasının, dünyada özgürlük, adalet ve barışın temeli olduğunu gözönünde bulundurarak;

Bu hakların, kişinin doğuştan sahip olduğu onurundan kaynaklandığını kabul ederek;

İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'ne uygun olarak, korku ve yoksulluktan kurtulma özgürlüğüne sahip özgür insan ülküsüne ancak, herkesin kişisel ve siyasal haklarının yanısıra ekonomik, sosyal ve kültürel haklarından yararlanabileceği şartların yaratılması ile ulaşılabilceğini kabul ederek;

Birleşmiş Milletler Şartı uyarınca, Devletlerin insan hak ve özgürlüklerine tüm dünyada saygı gösterilmesini ve bunların uygulanmasını teşvik etmek yükümlülüğünü gözönüne alarak;

Diğer bireylere ve bağlı olduğu topluluğa karşı görevleri olan bireyin bu Sözleşmede tanınan haklara saygı gösterilmesi ve bunların uygulanması için çaba gösterme sorumluluğu altında bulunduğunu dikkate alarak;

Aşağıdaki hükümler üzerinde anlaşmışlardır:

BÖLÜM I

Madde 1 -

1- Bütün halklar kendi kaderlerini tayin etme hakkına sahiptirler. Bu hak gereğince halklar, kendi siyasal statülerini özgürce kararlaştırırlar ve ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelerini özgürce sağlarlar.

2- Bütün halklar, kendi amaçları doğrultusunda, karşılıklı yarar ilkesine dayanan uluslararası ekonomik işbirliği ve uluslararası hukuktan doğan yükümlülüklerine hanel getirmemek kaydıyla, kendi doğal zenginlik ve kaynaklarından özgürce yararlanabilirler. Bir halk, hiç bir durumda, kendi varlığını sürdürmesi için gerekli olan kendi olanaklarından yoksun bırakılamaz.

3- Özerk olmayan ve Vesayet altında bulunan ülkelerin yönetilmesinden sorumlu olan Devletler de dahil, bu Sözleşmeye Taraf Devletler, Birleşmiş Milletler Şartı'nın hükümleri uyarınca, halkların kendi kaderlerini tayin etme hakkının gerçekleştirilmesini kolaylaştıracaklar ve bu hakka saygı göstereceklerdir.

BÖLÜM II

Madde 2 -

1- Bu Sözleşmeye Taraf her Devlet, münferiden ve ekonomik ve teknik plan başta olmak üzere uluslararası yardım ve işbirliği yoluyla, mevcut kaynakların azamisini kullanarak, bilhassa yasal düzenleme suretiyle alınacak tedbirleri de içerecek şekilde her türlü uygun yöntem vasıtasıyla, bu Sözleşmede tanınan hakların tam olarak kullanılmasını aşamalı olarak sağlamak amacıyla tedbirler almayı taahhüt eder.

2- Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, bu Sözleşmede belirtilen hakların ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka fikir, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum ya da başka bir statü bakımından herhangi bir ayırım gözetilmeksizin uygulanmasını taahhüt ederler.

3- Gelişmekte olan ülkeler, insan haklarını ve kendi ulusal ekonomilerini dikkate alarak, bu Sözleşmede tanınan ekonomik hakları hangi ölçüde yabancılara da vereceklerini belirleyebilirler.

Madde 3 -

Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, bu Sözleşmede belirtilen bütün ekonomik, sosyal ve kültürel hakları kullanmada kadınlarla erkeklere eşit hak sağlamakla yükümlüdürler.

Madde 4 -

Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, bu Sözleşmeye uygun olarak Devletin sağladığı haklardan yararlanılmasında, Devletin, bu hakları ancak yasanın belirlediği ölçüde sınırlayabileceğini ve bu sınırlamayı da ancak bu hakların niteliği ile bağdaştığı ölçüde ve yalnızca demokratik bir toplumda genel refahın arttırılması amacı ile yapabileceğini kabul ederler.

Madde 5 -

1- Bu Sözleşmedeki hiç bir hüküm, herhangi bir Devlete, gruba ya da kişiye, Sözleşmede tanınmış hakların ya da özgürlüklerin herhangi birinin ortadan kaldırılmasına ya da bu Sözleşmede öngörülmüş olandan daha geniş ölçüde sınırlanmasına yönelik herhangi bir eyleme girişme ya da bir davranışta bulunma hakkını sağlar biçimde yorumlanamaz.

2- Bir ülkede kanun, sözleşmeler, yönetmelik ya da teamül ile tanınmış ya da var olan temel insan haklarından hiç biri, bu Sözleşmenin bu gibi hakları tanımadığı ya da daha az ölçüde tanıdığı gerekçesiyle sınırlanamaz veya kaldırılamaz.

BÖLÜM III

Madde 6 -

1- Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, herkesin serbestçe seçtiği ya da kabul ettiği bir işte çalışarak hayatını kazanma fırsatı veren çalışma hakkını tanırlar ve bu hakkın korunması için gerekli tedbirleri alırlar.

2- Bu Sözleşmeye Taraf bir Devletin, bu hakkı tam olarak gerçekleştirmek için alacağı tedbirler, teknik ve mesleki rehberlik ile eğitim programlarını, bireyin temel ekonomik ve siyasal özgürlüklerini koruyan şartlar altında, düzenli şekilde ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimi ile tam ve üretken istihdamını sağlamaya yönelik politika ve teknikleri içermelidir.

Madde 7 -

Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, herkesin adil ve elverişli çalışma koşullarından yararlanmak hakkını kabul ederler. Bu hak özellikle şunları güvence altına alır:

a) Bütün işçilere emeklerine karşılık, asgari olarak;

i) Adil ücretler ve eşit işlere, hiç bir ayırım yapılmaksızın eşit ödeme, özellikle kadınlara, kendilerine sunulan çalışma koşullarının erkeklerin koşullarından daha aşağı olmayacağı ve aynı iş için aynı ücreti alacakları konusunda güvence verilmesi;

ii) Bu Sözleşmenin hükümlerine uygun olarak, kendilerine ve ailelerine saygın bir yaşam düzeyi sağlayacak bir ücret verilmesi;

b) Güvenli ve sağlıklı çalışma koşulları;

c) Herkese, işyerinde uygun bir üst kademeye yükselmeye eşit olanak ve bu yükselmenin yalnızca kıdem ve yeterlilik esaslarına göre yapılması;

d) Dinlenme, boş zaman, çalışma saatlerinin makul ölçülerde sınırlanması, ücretli dönemsel tatiller ve resmi tatillerde ücret verilmesi.

Madde 8 -

1- Bu Sözleşmeye Taraf Devletler aşağıdaki hakları güvence altına almakla yükümlüdürler:

a) Herkesin, ekonomik ve sosyal çıkarlarını geliştirmesi ve koruması için sendika kurma ve yalnızca ilgili örgütün kurallarına bağlı olarak dilediği sendikaya girme hakkı. Bu hakkın kullanılmasına, yasalarda belirtilen ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik ve kamu düzeni menfaati ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması bakımından gerekli olan sınırlamalardan başka bir sınırlama getirilemez;

b) Sendikaların ulusal federasyonlar ya da konfederasyonlar kurma hakkı ve konfederasyonların uluslararası sendikal örgütler kurma ya da bunlara katılma hakkı;

c) Sendikaların, yasalarda belirtilen ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik ve kamu düzeni menfaati ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması bakımından gerekli olan sınırlamalardan başka bir sınırlama olmaksızın özgürce faaliyette bulunma hakkı;

d) Her ülkenin yasalarına uygun olarak kullanılmak kaydıyla, grev hakkı.

2- Bu madde, sözü edilen hakların, silahlı kuvvetler, polis ya da devlet yönetiminin mensupları tarafından kullanılmasına yasal kısıtlamalar getirilmesine engel olmaz.

3- Bu maddenin hiçbir hükmü, Sendika Özgürlüğü ve Sendika Hakkının Korunmasına İlişkin 1948 tarihli Uluslararası Çalışma Örgütü Sözleşmesi'ne Taraf Devletlere, Sözleşmede öngörülen güvenceleri haleldar edici yasal tedbirler alma ya da yasaları bu güvenceleri ihlal edici şekilde uygulama yetkisi vermez.

Madde 9 -

Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, herkesin sosyal sigorta da dahil olmak üzere sosyal güvenlik hakkını tanırlar.

Madde 10 -

Bu Sözleşmeye Taraf Devletler aşağıdaki hususları kabul ederler:

1- Toplumun doğal ve temel birimi olan aileye, özellikle ailenin kurulması için ve aileye bağımlı çocukların bakım ve eğitiminden sorumlu oldukları sürece, en geniş koruma ve yardım yapılması gerektiğini kabul ederler. Evlenme, buna istekli olan eşlerin hür rızası ile olmalıdır.

2- Annelere, doğumdan önce ve sonra makul bir süreyle özel bir koruma sağlanmalıdır. Bu dönem içinde, çalışan anneler ücretli izinden ya da yeterli sosyal güvenlik tedbirlerini kapsayan izinden yararlanmalıdırlar.

3- Bütün çocuklar ve gençler yararına, ebeveynlikten ya da başka koşullardan dolayı hiçbir ayırım gözetilmeksizin, özel koruma ve yardım tedbirleri alınmalıdır. Çocuklar ve gençler ekonomik ve sosyal sömürden korunmalıdır. Onların ahlaki değerlerine ya da sağlıklarına zararlı olabilecek, hayatlarını tehlikeye sokabilecek ya da normal gelişmelerini engelleyebilecek işlerde çalıştırılmaları yasalarla cezalandırılmalıdır. Devletler, ayrıca, yaş sınırları koyarak, çocukların bu yaş sınırları altında ücretli olarak çalıştırılmasını yasalarla yasaklamalı ve cezalandırmalıdırlar.

Madde 11 -

1- Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, herkesin, yeterli beslenme, giyim ve konut da dahil olmak üzere, kendisi ve ailesi için yeterli bir yaşam düzeyine sahip olma ve yaşam koşullarını sürekli geliştirme hakkına sahip olduğunu kabul ederler. Taraf Devletler bu hususta hür rızaya dayalı uluslararası işbirliğinin temel önemini kabul ederek, bu hakkın gerçekleşmesini güvence altına almak için uygun tedbirler alacaklardır.

2- Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, herkesin açıklıktan kurtulma temel hakkını kabul ederek, münferiden ve uluslararası işbirliği yoluyla, özel programları da içeren gerekli tedbirleri aşağıdaki amaçlara yönelik olarak alacaklardır:

a) Teknik ve bilimsel bilgilerden tam olarak yararlanmak suretiyle, beslenme ilkeleri konusundaki bilgileri yayarak ve doğal kaynakların en etkin bir şekilde geliştirilmesini ve kullanılmasını sağlayacak şekilde tarımsal sistemleri düzelterek ya da geliştirerek, besinlerin üretilmesi, korunması ve dağıtılması yöntemlerini iyileştirmek; ve

b) Gerek gıda maddeleri ihraç eden, gerek gıda maddeleri ithal eden ülkelerin sorunlarını dikkate alarak, dünyadaki besin maddelerinin ihtiyaca göre adil bir şekilde dağıtımını sağlamak.

Madde 12 -

1- Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, herkesin, ulaşılabilecek en yüksek fiziksel ve zihinsel sağlık standardına sahip olma hakkını kabul ederler.

2- Bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin, bu hakkın tam olarak kullanılmasını sağlamak için alacakları tedbirler şu amaçlara yönelik olacaktır:

a) Ölü doğum ve çocuk ölümleri oranlarının düşürülmesini ve çocuğun sağlıklı bir şekilde gelişmesini sağlamak;

b) Çevresel ve sınısal sağlık şartlarının her yönüyle iyileştirilmesi;

c) Salgın, yöresel, mesleki ve diğer hastalıkların önlenmesi, tedavisi ve kontrolü;

d) Hastalık durumunda herkese tıbbi hizmet ve tıbbi bakım sağlayacak koşulların yaratılması.

Madde 13 -

1- Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, herkesin eğitim görme hakkına sahip olduğunu kabul ederler. Taraf Devletler, eğitimin, insanın kişiliğinin ve onur duygusunun tam olarak gelişmesine yönelik olacağı ve insan hakları ile temel özgürlüklere saygıyı güçlendireceği hususunda mutabıktırlar. Taraf Devletler, ayrıca, eğitimin, herkesin özgür bir topluma etkin bir şekilde katılmasını sağlayacağı, tüm uluslar ve tüm ırksal, etnik ve dinsel gruplar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu geliştireceği ve Birleşmiş Milletler'in barışın korunmasına yönelik faaliyetlerini güçlendireceği hususlarında mutabıktırlar.

2- Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, bu hakkın tam olarak gerçekleştirilmesi amacı ile aşağıdaki hususları kabul ederler:

a) İlköğretim herkes için zorunlu ve parasız olacaktır;

b) Teknik ve mesleki eğitim de dahil olmak üzere, orta öğretimin çeşitli biçimlerinin, her türlü uygun yöntemle ve özellikle parasız eğitimin tedricen yaygınlaştırılması yoluyla herkes için açık ve ulaşılabilir olması sağlanacaktır;

c) Yüksek öğretimin, özellikle parasız eğitimin tedricen geliştirilmesi yoluyla, kişisel yetenek temelinde herkese eşit derecede açık olması sağlanacaktır;

d) İlköğretim görmemiş ya da ilköğretimi tamamlamamış olanlar için temel eğitim elden geldiğince teşvik edilecek veya yoğunlaştırılacaktır;

e) Her düzeyde okullar sisteminin geliştirilmesi aktif bir şekilde yürütülecek, yeterli bir burs sistemi yerleştirilecek ve öğretim personelinin maddi koşulları sürekli olarak iyileştirilecektir.

3- Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, ana-babaların veya -bazı durumlarda- yasal yoldan tayin edilmiş velilerin çocukları için, kamu makamlarınca kurulmuş okulların dışında, Devletin koyduğu ya da onayladığı asgari eğitim standartlarına uygun diğer okulları seçme özgürlüğüne ve çocuklarına kendi inançlarına uygun dinsel ve ahlaki eğitim verme serbestliklerine saygı göstermekle yükümlüdürler.

4- Bu maddenin hiç bir hükmü, bireylerin ve kuruluşların eğitim kurumları kurma ve yönetme özgürlüklerini kısıtlayacak şekilde yorumlanamaz; bu özgürlüğün kullanılması, daima, bu maddenin 1 inci fıkrasında ortaya konmuş olan ilkelere uyulmasına ve böyle kurumlarda verilen eğitimin Devlet tarafından belirlenebilecek asgari standartlara uygun olması gereğine bağlıdır.

Madde 14 -

Bu Sözleşmeye Taraf olup, taraf olduğu tarihte, ülkesinde veya yargı yetkisi altında bulunan topraklarda zorunlu ve parasız ilköğretim sistemini sağlayamamış olan her Devlet, Taraf olma tarihini izleyen iki yıl içinde, herkes için zorunlu parasız ilköğretim ilkesinin, tedricen uygulanması amacıyla ayrıntılı bir eylem planını, planda belirtilen makul sayıda yıllar içinde uygulamak ve kabul etmekle yükümlüdür.

Madde 15 -

1- Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, herkesin:

a) Kültürel yaşama katılma hakkına;

b) Bilimsel ilerlemeden ve uygulamalarından yararlanma hakkına;

c) Kendisinin yarattığı herhangi bir bilimsel, edebi ya da sanatsal üründen doğan maddi ve manevi çıkarların korunmasından yararlanma hakkına sahip olduğunu kabul ederler.

2- Bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin, bu hakkın tam olarak kullanılmasını sağlama yönünde alacakları tedbirler, bilim ve kültürün korunması, geliştirilmesi ve yayılması için gerekli olan tedbirleri kapsayacaktır.

3- Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, bilimsel araştırma ve yaratıcı faaliyetler için gerekli özgürlüğe saygı göstermekle yükümlüdürler.

4- Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, bilimsel ve kültürel alanda uluslararası işbirliğinin ve temasların özendirilmesinden ve geliştirilmesinden doğacak yararları kabul ederler.

BÖLÜM IV

Madde 16 -

1- Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, bu Sözleşmede tanınmış haklara saygı gösterilmesinin sağlanmasında aldıkları tedbirler ve kaydedilen gelişmeler konusunda, Sözleşmenin bu bölümüne uygun olarak, raporlar vermekle yükümlüdürler.

2- a) Bütün raporlar Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne sunulacaktır;

Genel Sekreter, bu raporların birer örneğini, bu Sözleşmenin hükümleri uyarınca, incelenmek üzere Ekonomik ve Sosyal Konsey'e gönderecektir.

b) Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, bu Sözleşmeye Taraf ve aynı zamanda ihtisas kuruluşlarına da üye olan Devletlerden gelen raporların veya bunların bazı bölümlerinin, kuruluş belgeleri uyarınca ihtisas kuruluşlarının sorumluluk alanları içine giren konulara ilişkin olması halinde, bu raporların veya ilgili bölümlerinin örneklerini, söz konusu ihtisas kuruluşlarına da gönderecektir.

Madde 17 -

1- Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, raporlarını aşamalı olarak, Ekonomik ve Sosyal Konsey'in, bu Sözleşmenin yürürlüğe girmesini izleyen bir yıl içinde Taraf Devletlere ve ilgili ihtisas kuruluşlarına danışarak hazırlayacağı bir programa uygun olarak sunacaklardır.

2- Raporlar, bu Sözleşmeden doğan yükümlülüklerin tam olarak yerine getirilme derecesini etkileyen unsurları ve güçlükleri belirtebilir.

3- Şayet bu Sözleşmeye Taraf Devletlerden biri tarafından Birleşmiş Milletler'e ya da ihtisas kuruluşlarına ilgili bilgiler daha önce verilmiş ise, aynı bilgiyi tekrar vermek gerekli olmayacak, bu şekilde sunulmuş bilgiye yapılacak açık bir atıf yeterli olacaktır.

Madde 18 -

Ekonomik ve Sosyal Konsey, insan hakları ve temel özgürlükler alanında Birleşmiş Milletler Şartı'ndan doğan sorumlulukları uyarınca, ihtisas kuruluşlarıyla, bu Sözleşmenin, ihtisas kuruluşlarının faaliyet alanlarına giren konulardaki hükümlerine uyulmasında sağlanan ilerlemeler hakkında kendisine rapor sunmalarına ilişkin düzenlemeler yapabilir. Bu raporlar, ihtisas kuruluşunun yetkili organlarının, uygulama konusunda kabul ettiği karar ve tavsiyelerin ayrıntılarını içerebilir.

Madde 19 -

Ekonomik ve Sosyal Konsey, 16 ıncı ve 17 inci maddeler uyarınca insan hakları konusunda devletlerin sundukları raporlarla, 18 inci madde uyarınca insan hakları konusunda ihtisas kuruluşlarının sundukları raporları incelemek ve genel tavsiyelerde bulunulmak üzere ya da gerekiyorsa, bilgi için İnsan Hakları Komisyonu'na gönderebilir.

Madde 20 -

Bu Sözleşmeye Taraf Devletler ve ilgili ihtisas kuruluşları, 19 uncu madde uyarınca verilmiş bir genel tavsiye konusunda ya da İnsan Hakları Komisyonu'nun herhangi bir raporunda yer alan böyle bir genel tavsiye konusunda veya orada belirtilen herhangi bir belge konusunda, Ekonomik ve Sosyal Konsey'e görüş bildirebilirler.

Madde 21 -

Ekonomik ve Sosyal Konsey, Sözleşmeye Taraf Devletlerin ve ihtisas kuruluşlarının, bu Sözleşmede tanınan haklara genel olarak saygı gösterilmesini sağlamak üzere alınan tedbirler ve gerçekleştirilen gelişmeler konusunda verdikleri bilgilerin bir özetini ve genel nitelikli tavsiyeleri içeren raporları zaman zaman Genel Kurula sunabilir.

Madde 22 -

Ekonomik ve Sosyal Konsey, bu Sözleşmenin bu bölümünde sözü edilen raporlardan doğan herhangi bir sorunu Birleşmiş Milletler'in diğer organlarının, bunların yardımcı organlarının ve teknik yardım sağlamakla görevli ihtisas kuruluşlarının dikkatlerine sunabilir. Böylece, bu Sözleşmenin tedricen etkili şekilde uygulanmasına katkıda bulunabilecek uluslararası tedbirlerin uygunluğu konusunda bu organların kendi yetki

alanları çerçevesinde karar vermelerine yardım edebilecek sorunlar dikkatlerine sunulmuş olacaktır.

Madde 23 -

Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, bu Sözleşmede tanınan hakların gerçekleştirilmesine yönelik uluslararası düzeyde tedbirlerin, Sözleşmeler yapılması, tavsiye kararları alınması, teknik yardımda bulunulması ve danışma ve inceleme amacı ile ilgili Hükümetlerle birlikte düzenlenecek bölgesel ve teknik toplantılar yapılması gibi yöntemleri kapsadığını kabul ederler.

Madde 24 -

Bu Sözleşmenin hiç bir hükmü, Sözleşmede ele alınan konularda Birleşmiş Milletler'in ve ihtisas kuruluşlarının çeşitli organlarının sorumluluklarını belirleyen Birleşmiş Milletler Şartı'nın ve ihtisas kuruluşlarının kuruluş belgelerinin hükümlerini haleldar edecek şekilde yorumlanamaz.

Madde 25 -

Bu Sözleşmenin hiç bir hükmü, tüm halkların, doğal zenginlik ve kaynaklarından tam olarak özgürce yararlanma ve bunları kullanma konusunda kendiliğinden sahip buldukları hakları haleldar edecek şekilde yorumlanamaz.

BÖLÜM V

Madde 26 -

1- Bu Sözleşme, Birleşmiş Milletler'in ya da onun ihtisas kuruluşlarından herhangi birine üye olan ya da Uluslararası Adalet Divanı Statüsü'ne taraf olan bir Devletin ya da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından bu Sözleşmeye taraf olmaya çağrılan herhangi bir başka Devletin imzasına açıktır.

2- Bu Sözleşme onaya tabidir. Onay Belgeleri Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne tevdi edilecektir.

3- Bu Sözleşme, bu maddenin 1 inci fıkrasında belirtilen herhangi bir Devlet'in katılmasına açıktır.

4- Katılma, bir katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne tevdi edilmesi ile gerçekleşir.

5- Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, her onaylama ya da katılma belgesinin kendisine iletildiğini, bu Sözleşmeyi imzalamış ya da ona katılmış olan tüm Devletlere bildirecektir.

Madde 27 -

1- Bu Sözleşme, otuzbeşinci onaylama belgesinin ya da katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne iletilmesi tarihinden üç ay sonra yürürlüğe girecektir.

2- Otuzbeşinci onaylama belgesinin ya da katılma belgesinin iletilmesinden sonra bu Sözleşme, onaylayan ya da buna katılan her Devlet bakımından, o Devletin kendi onaylama ya da katılma belgesinin iletilmesinden üç ay sonra yürürlüğe girecektir.

Madde 28 -

Bu Sözleşmenin hükümleri, hiçbir sınırlama ya da istisna yapılmaksızın Federal Devletlerin bütün kesimleri bakımından geçerli olacaktır.

Madde 29 -

1- Bu Sözlüşmeye Taraf her Devlet değişiklik önerebilir ve bunu Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne tevdi edebilir. Bunun üzerine, Genel Sekreter bütün değişiklik önerilerini bu Sözlüşmeye Taraf Devletlere göndererek, önerileri ele almak ve bunlar üzerinde bir oylama yapmak amacı ile bir Taraf Devletler konferansı düzenlenmesinden yana olup olmadıklarını bildirmelerini ister. Taraf Devletlerden en az üçte birinin böyle bir konferans toplanmasını desteklemesi halinde Genel Sekreter, Birleşmiş Milletler'in gözetimi altında böyle bir konferansı toplar. Konferansta hazır bulunan ve oy veren Taraf Devletlerin çoğunluğu tarafından kabul edilen herhangi bir değişiklik, onaylanmak üzere Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna sunulur.

2- Değişikliklerin yürürlüğe girmesi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nca onaylandıktan ve bu Sözlüşmeye Taraf Devletlerin üçte ikisi tarafından kendi anayasa kurallarına uygun olarak kabul edilmesiyle olur.

3- Değişiklikler yürürlüğe girdiği zaman, bunları kabul eden Devletleri bağlar; öteki Taraf Devletler ise bu Sözlüşmenin hükümleri ile ve daha önce kabul etmiş oldukları değişiklikler ile bağlı kalırlar.

Madde 30 -

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, 26 ncı maddenin 5 inci fıkrasındaki bildirimler dışında, aynı maddenin 1 inci fıkrasında zikredilen bütün Devletlere şunları bildirir:

a) 26 ncı madde uyarınca yapılan imzalar, onaylamalar ve katılmalar;

b) 27 inci madde uyarınca bu Sözlüşmenin yürürlüğe giriş tarihi ve 29 uncu madde uyarınca değişikliğin yürürlüğe giriş tarihi.

Madde 31 -

1- Çinçe, Fransızca, İngilizce, İspanyolca ve Rusça metinleri aynı derecede geçerli olan bu Sözlüşme, Birleşmiş Milletler arşivinde saklanacaktır.

2- Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, bu Sözlüşmenin onaylı örneklerini, 26 ncı maddede belirtilen tüm Devletlere iletacaktır.